

Спеціалізована Вчена рада Д.26.053.12 Національного педагогічного
університету імені М.П.Драгоманова
м. Київ, вул.Пирогова, 9

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора політичних наук, професора Головатого
Миколи Федоровича на дисертаційну роботу Козьми Василя
Васильовича на тему: «Особистісний вимір української політики:
історико-теоретичний аналіз» - поданої на здобуття наукового ступеня
доктора політичних наук за спеціальністю 23.00.01 – теорія та історія
політичної науки

Актуальність теми дисертації Козьми Василя Васильовича обумовлена багатьма аспектами, серед яких центральним є той, що пов'язаний із зростанням сьогодні ролі людського фактора у всіх суспільно-політичних процесах, притаманних сучасним країнам і суспільствам. Фактично усі суб'єкти політики, політичного процесу детерміновані людським фактором, – людина була і нині ще помітніше залишається кінцевим об'єктом політики. При цьому, за багатьох обставин, радикально змінюється: а) сама людина; б) політика; в) політичні процеси.

За перерахованих та інших обставин виникає потреба визначити стан науково-теоретичного осмислення проблем місця, ролі, значення людини як головного суб'єкта політики, політичного процесу; з'ясувати шляхи та способи ідентифікації політичної особистості (політичної еліти, політичного лідера); визначити, якою мірою діяльність людини, політика, лідера обумовлена його національною ідентифікацією, соціалізацією; сконцентрувати увагу на особистісному факторі в українській політиці тощо.

За вказаних та інших обставин **актуальність, наукова новизна, аналітико-дослідницька цінність теми дисертації сумнівів не викликає.** Дисертація виконана на недостатньо теоретично розроблену тему, що хвилює в першу чергу політологічну науку.

Структура дисертації, її архітектоніка відповідає меті і завданням дослідження. Розділ 1 – теоретико-методологічний (сс.36-88); Розділ 2 пов'язаний із суб'єкт-об'єктними детермінантами особистісного виміру політики (сс.92-144); Розділ 3 присвячено проблемам ідентичності та соціалізації особистості в політичному процесі (сс.147-217); Розділ 4 присвячено сучасному історико-політологічному дискурсу особистості (сс.222-273); Розділ 5 містить матеріали щодо особливостей функціонування особистості у вітчизняному державотворенні (історичний аспект) (сс.275-342).

Наукова новизна дисертаційної проблематики об'єктивно обґрунтована, доведена і пояснена. Вкажемо на декілька аспектів, які це підтверджують.

1. Цілісно, комплексно проблема «людина і політика» (особливо у сучасній Україні) у сучасній українській політології саме у часовому, ситуативному вимірі фактично досліджується вперше.
2. Доречним і достатньо оригінальним є пояснення феномену «особистість» крізь призму таких наук як соціологія, психологія, соціальна психологія, політична психологія, політологія. Робиться вдала спроба дати відповідь на питання, що являє собою людина – політична на світовому і національному рівнях.
3. Проблеми політичної ідентичності та соціалізації особистості, які розглядає дисертант, дозволяють пояснити суть, характер, особливості формування національної еліти, виокремити специфіку цих процесів безпосередньо для України сьогодні.
4. Дисертант вдало підкреслює потребу зберегти національну ідентичність українства як одну з базових основ формування національної самосвідомості, високої громадянської позиції людини.

5. Детально аналізується роль і місце у сучасній політиці елітарної особистості, тієї, що, на думку В.Плеханова далі бачить і гостріше відчуває потребу реальних соціальних перетворень у суспільстві.
6. Одне з центральних місць в дисертації посідають роздуми про сучасну українську політичну еліту, проблеми її формування, діяльність. Можна погодитися з думкою дисертанта про те, що однією з домінуючих рис українських політиків є конформізм, як форма соціальної поведінки.
7. Дисертація містить ряд конкретно-соціологічних досліджень, що характеризують ціннісні орієнтації, стан громадсько-політичної активності українського соціуму, особливості української еліти, що надає роботі практичного значення, підтверджує ґрунтовні висновки дисертанта.

Більшість вказаних та інших наукових положень в дисертації проаналізовані, розкриті та пояснені на достатньому теоретико-методологічному рівні, що поглиблює розгляд актуальної наукової теми.

Декілька дисертаційних положень виділимо окремо, акцентуючи на них увагу.

Особистісний вимір політики, політичного простору, дає можливість – і це підкреслює дисертант, - поглянути сьогодні на політичний процес під дещо іншим кутом зору. Наприклад, більш прозорими і зрозумілими постають проблеми політичної еліти, політичного (в тому числі і віртуального) лідерства, масовості у політичних процесах, політичного маніпулювання і т.ін. У цьому плані доречними є розвідки, пов'язані із суб'єкт-об'єктними детермінантами особистісного виміру політики. Вірно і ґрунтовно пояснюється ситуація, коли у кінці ХХ століття все яскравіше проглядається тенденція щодо зростання ролі масових форм політичної поведінки у всіх суспільно-політичних процесах. Вважається, що це наслідок глибоких процесів демократизації суспільного життя та зростання ролі у функціонуванні країн і соціумів громадянського суспільства.

Проблеми політики, політичного життя дисертант значною мірою намагається пояснювати крізь призму особистих якостей політика, з яким вони пов'язані. І тому тут проблеми ідентифікації, в тому числі і національної є цілком доречними. Вдало, при цьому характеризується сучасна українська еліта, її політична, громадська поведінка.

Значна увага у розгляді наукової проблематики сконцентрована на розгляді проблеми «людина і політика» саме в умовах українських реалій, з урахуванням сьогоденних умов розвитку української політики.

Предмет, об'єкт, мета дисертаційного дослідження виглядають логічними, переконливими, що, у свою чергу робить наукові положення дисертації достовірними і обґрунтованими, тобто такими, що в цілому поглиблюють і продовжують дослідження недостатньо вивченої у політології проблеми.

За загальної високої оцінки дисертації, **слід вказати на деякі положення проблеми, що потребують більш глибокої наукової розробки, або, бодай, уточнення, поглиблення.** До них відносимо такі:

По-перше, в дисертації звертається увага на те, що в політичній соціалізації особистості провідне місце займають школа, вища освіта, засоби масової інформації. Було б доцільніше надати більшої уваги також питанням ролі в цьому процесі неформального спілкування, різноманітних інститутів громадянського суспільства, роль яких нині суттєво зростає.

По-друге, в дисертації робиться спроба означити статус особи в політиці як суб'єкту і об'єкту. Постає реальне питання, якою мірою і чому сучасна людина в Україні є суб'єктом і об'єктом в політиці, оскільки, як відомо в політичних процесах надто домінують (завдяки новітнім технологіям) політичні маніпуляції, ошукування, дискредитація і багато інших явищ, що позбавляють політику прозорості, відкритості, демократизму і т.ін.

По-третє, аналіз проблем політичної і національної ідентифікації особистості у політиці, що робить дисертант, потребує більш предметного визначення питання, якою мірою національна ідентичність впливає (і чи

впливає взагалі?) на стан розв'язання політиком державно-соціальних проблем. Цікаво, якою з цього питання є точка зору дисертанта?

По-четверте, дисертант (і ми це підтримуємо) зазначає реальну потребу міждисциплінарного характеру аналізу об'єкта дослідження – людини у політиці. Варто було б при цьому більш чіткіше визначити соціальні, психологічні та інші аспекти формування сучасної людини, як суб'єкта політичного процесу, вказати на їх специфіку.

По-п'яте, аналіз проблем політичної і національної ідентичності особистості потребує більш предметного визначення питання, якою мірою національна ідентичність впливає (і чи впливає взагалі) на розв'язання політичних державно-соціальних проблем.

Зазначені та інші зауваження носять, головним чином дискусійний, постановчий характер. Ряд перерахованих проблем потребують подальшого більш глибокого, а то й окремого розгляду, а тому загального позитивного враження від дисертації не знижують.

Дисертація В.В.Козьми є самостійною, цілісною і завершеною науковою працею, у відповідності з метою і завданнями дослідження, містить отримання наукові результати, що в сукупності вирішують конкретну наукову задачу у політологічній науці.

Практична значимість отриманих дисертантом наукових результатів пов'язана з тим, що у теоретичному і практичному планах вони будуть корисними науковцям, політикам, громадським діячам, державним службовцям для подальшого поглиблення наукової розробки даної проблематики, аналізу і вдосконалення політичних технологій, що використовуються у сучасній політичній діяльності. В прикладному плані результати дисертаційної розвідки можна сповна використати в політичному менеджменті, в роботі по навчанню політичної еліти, політичних лідерів.

Мова, стиль дисертації та відповідність її визначеній спеціальності. Матеріал дисертації викладено державною, науковою мовою, логічно, з дотриманням чинних вимог.

Основні наукові положення та висновки є переконливими і аргументованими. Дисертація за своїм змістом відповідає спеціальності 23.00.01 – теорія та історія політичної науки, оскільки в ній є суб'єкт і об'єкт політичного процесу, аналізується їх взаємодія (людина і політика), присутнє намагання пояснити технологічні механізми, взаємодію основних політичних «гравців», а головне – маємо хороший теоретико-методологічний аналіз спеціальної літератури.

Дисертація отримала належну і достатньо наукову апробацію: основні положення, висновки, пропозиції автора викладені у відповідній кількості наукових публікацій, окремі з яких є фаховими та включені до науково-метричних баз.

Висновки, рекомендації дисертанта сповна відповідають меті, завданням, предмету і об'єкту дослідження і є такими, що поглиблюють малодосліджену науково-актуальну проблему як теоретичного, так і прикладного характеру.

За змістом дисертація і автореферат є ідентичними, не містять неузгоджень, протиріч.

В цілому дисертація Козьми Василя Васильовича на тему «Особистісний вимір української політики: історико-теоретичний аналіз» є самостійною, завершеною науковою працею, що відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор Козьма Василь Васильович заслуговує на присудження наукового ступеню доктора політичних наук за спеціальністю 23.00.01 – теорія та історія політичної науки.

Доктор політичних наук,
професор, завідувач кафедри
політології, соціології та соціальної
роботи Міжрегіональної Академії
управління персоналом,
Заслужений працівник
освіти України

